

რეზიუმე

წინამდებარე სტატია ეძღვნება საერთაშორისო ბიზნესის თანამედროვე ტენდენციებსა და მის პარალელურად სავაჭრო რეგულაციების გამოყენებას.

პროტექციონისტული პოლიტიკის კვალდაკვალ ტრანსნაციონალური კომპანიების ფუნქციონირება.

GATT-ი, შემდეგ ვაჭრობის მსოფლიო ორგანიზაცია სულ უფო აქტიურად არიან ჩართულნი გლობალური ვაჭრობის გათავისუფლებას, სხვადასხვა სავაჭრო რეგულაციებისაგან და აქცენტ აკეთებენ ლიბერალური პოლიტიკისაკენ.

ბიზნეს-რეგულაციები მათი გამოყენება და შედეგების განსაზღვრა დღევანდელ მსოფლიოში ერთ-ერთი აქტუალური საკითხია, როგორც ცალკეული ქვეყნების, ასევე რეგიონული ინტეგრაციული გაერთიანებების.

Summary

The present article is devoted to contemporary trends in international business and its parallel trade regulations.

Protectionist policies in the wake of transnational companies operate.

GATT- found, the total is more actively involved in the World Trade Organization, the global trade from various trade regulations and are doing in emphasis towards a liberal policy.

Business regulations and their use in determining the impact of today's world is one of the most urgent issues, as individual countries, as well as regional integration associations.

* * * * *

XX საუკუნის ბოლო ათწლეულში და მითუფრო XXI საუკუნეში განსაკუთრებით დიდ მასშტაბებს მიიღწია საერთაშორისო ბიზნესმა. ეს განაპირობა იმან, რომ ეკონომიკურად განვითარებულ ქვეყნებში ბიზნესის განვითარებისათვის არ აღმოჩნდა საკმარისი ეროვნული ჩარჩოები და დაიწყო საერთაშორისო ფორმების (ტრანსეროვნული კორპორაციების) ქსელის ჩამოყალიბება. უაღრესად დიდი მნიშვნელობა ენიჭება თანამედროვე პირობებში ეკონომიკური და სოციალური განვითარების მეგატენდენციების, სახელდობრ, მისი ისეთი მიმართულებების გათვალისწინებას, როგორიცაა მონიწივე ქვეყნების გადასვლა ინდუსტრიული ეპოქიდან ინფორმაციის ეპოქაზე, ეროვნული ეკონომიკის მასშტაბებიდან მსოფ-

ლიო ეკონომიკის განზომილებებზე, რაც განაპირობა გლობალიზაციამ.

საერთაშორისო პროცესებში მნიშვნელოვანი ადგილი უკავია ბიზნესს. მონიწივე ქვეყნების საგარეო ეკონომიკური კავშირების მასშტაბების ზრდამ და გართულებამ აიძულა მსხვილი კომპანიები (ფირმები) რადიკალურად გადაესინჯათ ბიზნესის საკუთარი ფილოსოფია, ორგანიზაციული ფორმები და მეთოდები. ბევრი ქვეყნის (უმთავრესად აშშ-ის, იაპონიის და დასავლეთ ევროპის) ტრანსეროვნული კომპანიები გადაიქცნენ ურთულეს სამეურნეო წარმონაქმნებად, რომლებიც შედგება მსოფლიოს ბევრ რეგიონში ბაზრისა და მოგებისათვის კონკურენციულ ბრძოლაში ჩაბმული დიდი რაოდენობის სხვადასხვა საწარმოებისაგან.¹

ქვეყნებს შორის საქონელგაცვლის პროცესი ახალი არ არის. იგი საუკუნეთა განმავლობაში მიმდინარეობდა, რამაც საერთაშორისო ბიზნესის აზრი განსაზღვრა და მისი მიზნების შესახებ თეორიული შეხედულებები (კონცეფციები) ჩამოაყალიბა.

ქვეყნისათვის პრიორიტეტულია საგარეო-სავაჭრო პარტნიორებთან თუ ინტეგრაციულ გაერთიანებებთან ცივილიზებული, საერთაშორისო სამართლის პრინციპებზე დაფუძნებული, თანასწორი სავაჭრო ურთიერთობების განვითარება. მსოფლიოში ორასზე მეტი სახელმწიფოა, მათ შორის არ მოიძებნება ისეთი სახელმწიფო, რომელიც სხვა სახელმწიფოებთან სავაჭრო-ეკონომიკური, პოლიტიკური, კულტურული და სხვა სახის თანამშრომლობა არ ჰქონდეს. სახელმწიფოთაშორისი თანამშრომლობა ყოველდღიურად ვითარდება და ფართოვდება.

მიუხედავად იმისა, რომ საერთაშორისო ბიზნესი მომგებიანია, ბევრი სკეპტიკურად არის განწყობილი იმ საქონლით ვაჭრობის მიმართ, რომლის წარმოებაც თვითონ ქვეყანას შეუძლია. მოქალაქეები ხშირად მიიჩნევენ, რომ რატომ უნდა შეიძინონ სხვა ქვეყნებიდან იმპორტირებული საქონელი, როდესაც მისი წარმოება თავიანთ ქვეყანას შეუძლია. ამგვარი მიდგომა მათი მხრიდან გამსჭვალულია საკუთარი ქვეყნის ეკონომიკის განვითარებით და უპირველეს ყოვლისა კი თავიანთი მოქალაქეების დასაქმებით. ქვეყანას, რომელსაც მრავლად გააჩნია რესურსი საქონლის საწარმოებლად საერთაშორისო ბიზნესი საშუალებას აძლევს მას მსოფლიოს სხვადასხვა კუთხეში გაიტანოს საკუთარი პროდუქცია. მეორე მხრივ კი ამავე ქვეყანას შესაძლებელია, რომ არ გააჩნდეს საკმარისი რესურსები აწარმოოს გარკვეული სახის საქონელი და დააკაყოფილოს მოქალაქეების მოთხოვნა, საერთაშორისო ბიზნესი ამ შემთხვევაში მას აძლევს საშუალებას შემოიტანოს ის პროდუქცია, რომლის წარმოებაშიც გამოყენებულია

1

<http://www.intracen.org>

„დეფიციტური“ რესურსი.²

იმპორტის ქვოტირება, არასატარიფო ინსტრუმენტია, რომელსაც არ მოაქვს შემოსავალი, ბუნებრივად ზრდის ბაზარზე იმპორტირებული საქონლის ფასს და ხდება ლიცენზირება. ექსპორტის სუბსიდირება კი არის კონკურენციის ელემენტი, როდესაც მწარმოებელი ღებულობს განსხვავებას შიდა და საექსპორტო ბაზარზე არსებულ ფასებს შორის. ამის შედეგად ფასი შიდა ბაზარზე იწევს და მომხმარებელი ზარალდება. ექსპორტის ქვოტირება (Voluntary Export Restraint (VER)) დანესებულია ექსპორტიორი ქვეყნის მიერ, რომელიც ხორციელდება ნაცვალგების პრინციპის საფუძველზე. სახელმწიფოებში განხორციელებული შიდა ზომები ხშირად გამოიხატება აქციზურ გადასახადში, ასევე არაპირდაპირი დისკრიმინატორული მოთხოვნების დანესებით. ეს არის რაიმე სახით უპირატესობის მინიჭება ადგილობრივი ნაწარმისათვის. სახელმწიფო შესყიდვების შემთხვევაში ორიენტირება ხდება შიდა წარმოების პროდუქციაზე.³

1944 წლის ბრეტონ ვუდის კონფერენციის მუშაობის შედეგად დაფუძნდა სამი ძირითადი საერთაშორისო ეკონომიკური ინსტიტუტი: საერთაშორისო სავალუტო ფონდი; რეკონსტრუქციისა და განვითარების საერთაშორისო ბანკი, იგივე მსოფლიო ბანკი; მოგვიანებით კი გენერალური შეთანხმება ტარიფებსა და ვაჭრობაზე. ბრეტონ ვუდის სისტემაში წარმოდგენილი რეჟიმი გულისხმობს ბაზარზე დაუბრკოლებრივ შესვლასა და საერთაშორისო ვაჭრობაში ბარიერების შემცირებას. ვაჭრობაში დიდი მნიშვნელობა აქვს დისკრიმინაციის დაუშვებლობის პრინციპს, რომელიც მიზნად ისახავს რესურსების ოპტიმალურ განაწილებას და პრივილეგირებული სახელმწიფოს მხრიდან უსამართლო კონკურენციის თავიდან აცილებას. გაეროს ქარტიის მე-2(1) პუნქტშია მოცემული ის ლიბერალური პრინციპები, რომელიც სახელმწიფოებს აძლევს უფლებას თვითონ აირჩიონ თავიანთი ეკონომიკური პოლიტიკის პრიორიტეტები.

მსოფლიო კიდეც ერთი ახალი რეალობის წინაშე აღმოჩნდა. თანდათანობით მოხდა საფინანსო ბაზრების ლიბერალიზაცია, ახალი ძალა შეიძინა თავისუფალმა ვაჭრობამ და საერთაშორისო ეკონომიკურ წესრიგს გაუჩნდა იმის ძალა, რომ საკუთარი კანონები მოეხვია თავს პოლიტიკისათვის. თითქოს XIX საუკუნის ცივილიზაცია ფენიქსივით ფერფლიდან აღდგა, ბუნებრივია ახალი „სამოსით“. იმავდროულად დაიწყო რევოლუცია კომუნიკაციების სფეროში. წინ წამოიწია ეკონომიკური ურთიერთდამოკიდებულების საშუალებით მშვიდობის მიღწევის ლიბერალურმა კრედომ. დაიწყო გაერთიანებათა პროცესი, რაც უპირველესად თვალსაჩინო იყო საბანკო სფეროში. ეკონომიკური გლობალიზაცია თანდათანობით უფრო გამოკვეთილ სახეს იღებდა.

2 <http://www.weforum.org/gcr2014>

3 <http://www.weforum.org/gcr2014>

80-იანი წლებიდან იწყება ფართო გარღვევა მსოფლიო ეკონომიკის ლიბერალიზაციის მიმართულებით, რაც გამოიხატა ეკონომიკაზე სახელმწიფოს „ზრუნვის“ შემცირებით, კერძო მენარმეობისათვის უფრო მეტი თავისუფლების მიცემით ქვეყნის შიგნით და პროტექციონიზმზე უარის თქმით უცხოელ პარტნიორებთან ურთიერთობებში, რაც მართალია არ გამოიციხავს სახელმწიფოს დახმარებას მსოფლიო ბაზარზე გასვლისათვის. უპირველესად სწორედ ამ ფაქტორებმა გამოიწვია მთელი რიგი ქვეყნების - სინგაპურის, ჰონკონგის, ტაივანის, სამხრეთ კორეის ეკონომიკების არნახულად სწრაფი განვითარების ტემპები.

ამ პროცესების ლოგიკური შედეგი გახდა ნაციონალურ ეკონომიკათა საერთაშორისო ურთიერთქმედების მკვეთრი აქტივიზაცია. საერთაშორისო ვაჭრობის ზრდის ტემპები აღემატება შიდაეკონომიკური ზრდის მსოფლიო ტემპებს. დღეს მსოფლიო საერთო პროდუქტის 15%-ზე მეტის რეალიზაცია ხდება უცხოურ ბაზრებზე. საერთაშორისო ბიზნესში ჩართვა მსოფლიო თანამეგობრობის კეთილდღეობის ზრდის სერიოზული და უნივერსალური ფაქტორი გახდა. 1994 წ. GATT-ის ურუგვაის რაუნდით გათვალისწინებულია ტარიფების შემდგომი არსებითი შემცირება და ვაჭრობის ლიბერალიზაციის განგრცობა მომსახურების სფეროებში. AGATT-ის გარდაქმნა მსოფლიო სავაჭრო ორგანიზაციად ნიშნავს საერთაშორისო ვაჭრობის გასვლას თვისობრივად ახალ მიჯნაზე, მსოფლიო მეურნეობის ურთიერთდამოკიდებულების გაზრდას.⁴

სხვა ასპექტი, რომელიც ხელს უშლის ვაჭრობის მსოფლიო ორგანიზაციის მუშაობას – პროტექციონიზმი. თანმიმდევრული მოლაპარაკებების რაუნდიც შესაბამისად მიმართულია ტარიფებისა და კვოტების შემცირებისკენ, რომელიც აბრკოლებს თავისუფალ და პატიოსან ვაჭრობას. დისკუსიები ფოკუსირებულია რეგულაციური გარემოსკენ. ვაჭრობის მსოფლიო ორგანიზაციის მიზანი, რომელიც რჩება იგივე, ვაჭრობა უნდა გახდეს მსოფლიოს მდგრადი განვითარების წინაპირობა, სიღარიბის დაძლევისა და განვითარებადი ქვეყნების უკეთესი ინტეგრირების საშუალება.

კანონმდებლობა უნდა გადაისინჯოს პრაგმატიზმისა და კომპრომისების გათვალისწინებით. ის უნდა იყოს მოქნილი და მიმართული იყოს გლობალური კეთილდღეობის მხარდაჭერისკენ. მნიშვნელოვანია სავაჭრო ხელშეკრულებები, რომელიც იდება შენევაში, გლობალური ვაჭრობის სისტემამ უნდა გაზარდოს კაპიტალის მოძრაობა. წერტილი უნდა დაესვას დამახინჯებული ტარიფებისა და სუბსიდიების შემოღებას. ყურადღება უნდა გამახვილდეს სავაჭრო რეგულაციების გარემოზე. საერთაშორისო სტანდარტები არის აუცილებელი ინსტრუმენტები იმისთვის, რომ არ მოხდეს ვაჭრობის პროტენციური დანაკარგი, რომლითაც საზოგადოება სარგებლობს.

4 Aaronson Susan A. Trade and the American Dream: A Social History of Postwar Trade Policy (1996)

ასევე აქცენტი უნდა გაკეთდეს ბაზრის სეგმენტაციისა და რეგულაციებზე. საჭიროა ვაჭრობაზე მსჯელობის მომნიშვნელობა, რათა გლობალური ლიბერლების ჯაჭვში უკეთესად გავითვალისწინოთ მისი როლი. სმიტის მერკანტილიზმისა და რიკარდოს შეფარდებითი უპირატესობის, კრუგმანის დანაზოგების გადანაცვლების ცხრილის მსგავსად, მიმართული გეოგრაფიული ფრაგმენტაციის ახალი განზომილებისაკენ საჭიროებს მოძრაობას „საქონლით ვაჭრობის“ თეორიიდან ახალი „ვაჭრობა დავალებების“ პარადიგმაში.

გრძელვადიან ტენდენციაზე უწყვეტი ეკონომიკური მატება მოითხოვს ტექნოლოგიურ პროგრესს. ტექნოლოგიისა და ცოდნის გადაცემა-გადატანა აძლევს საშუალებას კომპანიებს აწარმოონ უფრო ეფექტური და გარემოსთან მჭიდროდ დაკავშირებული პროდუქცია და მომსახურება, მას მიეყვარათ მრეწველობაში ინტელექტუალური და სოციალური კაპიტალის განვითარებისკენ. კერძო სექტორის ფირმების დაფუძნებამ და ტექნოლოგიურმა ინოვაციებმა შეუძლია ქვეყანას მოუტანოს პროდუქტიულობისა და შემოსავლების ზრდა. პროდუქციაზე და მომსახურებაზე მოთხოვნის ზრდა გაზრდის მოგების მოტივაციას და ბიზნესისთვის ჩნდება ახალი შესაძლებლობები და ახალი მომხმარებლები.

ფირმები, რომლებიც მუშაობენ საერთაშორისო გარემოში, კარგად უნდა გაერკვნენ ეკონომიკურ პირობებსა და ტენდენციებში და ამასთან საჭიროა თვალის დევნება იმ ქვეყნების ეკონომიკურ პროცესებზე, რომლებშიც ისინი ეწევიან ბიზნესს ან აპირებენ ამას. ეკონომიკურ ფაქტორებს, რომლებსაც შეუძლიათ გავლენა იქონიონ საზღვარგარეთ საქმის წარმოებაზე, მიეკუთვნება: ხელფასის დონე, სატრანსპორტო დანახარჯები, გაცვლითი კურსი, ინფლაცია და საბანკო პროცენტის განაკვეთი, საგადასახადო სისტემა და ეკონომიკური განვითარების საერთო დონე. არის სხვა, თუმცა არა წმინდა ეკონომიკური ხასიათის ფაქტორებიც: მოსახლეობის რიცხოვნობა, ცოდნისა და პროფესიული მომზადების დონე, ბუნებრივი რესურსების რაოდენობა და ხარისხი, ტექნოლოგიის განვითარების დონე, კონკურენტული ბრძოლის თავისებურებები.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. ნანიტაშვილი მ., შუბლაძე გ. ბიზნესის საფუძვლები. თბილისი 2011.
2. Aaronson Susan A. Trade and the American Dream: A Social History of Postwar Trade Policy (1996).
3. www.wto.hr
4. www.library.wt.org
5. www.worldnews.com
6. www.internationaltrade.com
7. <http://www.economist.com>
8. <http://www.intracen.org>
9. <http://www.weforum.org/gcr2014>